

PM Rotel I (Dnr KS 2025/1183)

Betänkandet Nya regler om arv och testamente – bland annat ett testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambor (SOU 2025:91)

Remiss från Justitiedepartementet
Remisstid den 15 januari 2025

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård

Sammanfattning av ärendet

Regeringen har givit en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna om arv och testamente i ärvdabalken. I augusti 2025 överlämnades betänkandet *Nya regler om arv och testamente – bland annat ett testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambor (SOU 2025:91)* till regeringen.

Utredningen om en arvs- och testamentsrätt i tidens uppdrag var att åstadkomma en modern, tydlig och trygg arvs- och testamentsrätt samt att se över ärvdabalkens regler om arv och testamente för att anpassa dessa till den digitala och ekonomiska samhällsutvecklingen och till hur människor bildar familj i dag.

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet till bland annat Stockholms stad för yttrande.

De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och överförmyndarnämnden.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positiv till de förslag som framförs i utredningen, men vill dock klargöra att utredningens förslag är kostnadsdrivande för kommunerna i form av personal- och utredningskostnader. Utredningens bedömning att förslagen inte medför kostnadsökningar för kommunerna delas således inte av stadsledningskontoret.

Överförmyndarnämnden ställer sig i huvudsak positiv till förslagen om de moderniseringar och förändringar som utredningen föreslår, men anser att de negativa konsekvenserna överväger de positiva vad avser förslaget om en utökad arvsrätt. I övrigt tillstyrker nämnden förslagen men lyfter särskilt några aspekter utifrån överförmyndarens perspektiv som tillsynsmyndighet samt ur ett huvudmannaperspektiv.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Ärvidabalken är från år 1959 med flera regler som går ännu längre tillbaka i tiden, så utredningen som syftar till att åstadkomma en anpassning till den digitala och ekonomiska samhällsutvecklingen och till hur människor bildar familj i dag samt att åstadkomma en modern, tydlig och trygg arvs- och testamentsrätt, är nödvändig.

Jag delar inte utredningens bedömning att förslagen inte kommer att medföra några kostnadsökningar för kommunerna.

En del av förslagen kommer sannolikt belasta kommunerna ekonomiskt i form av utbildningskostnader av både personal och kanske även av ställföreträdare då förslagen kan innebära ett ökat behov av ställföreträdare med anledning av att efterarvingar kan förväntas bli fler.

I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets och överförmyndarförvaltningens tjänsteutlåtanden.

Stockholm den 11 december 2025

Karin Wanngård

Bilaga

Remiss - Betänkandet Nya regler om arv och testamente – bland annat ett testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambor (SOU 2025:91), dnr KS 2025/1183-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Ärendet

Regeringen beslutade i februari 2024 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av reglerna om arv och testamente i ärvdabalken. *Utredningen om en arvs- och testamentsrätt i tidens uppdrag* överlämnade i augusti 2025 betänkandet *Nya regler om arv och testamente – bland annat ett testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambo* (SOU 2025:91) till regeringen.

Utredningens uppdrag var att åstadkomma en modern, tydlig och trygg arvs- och testamentsrätt samt att se över ärvdabalkens regler om arv och testamente för att anpassa dessa till den digitala och ekonomiska samhällsutvecklingen och till hur människor bildar familj i dag.

De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027. I uppdraget ingick att:

- Ta ställning till frågan om arvsrätt för kusiner
- Ta ställning till om förlust av rätt att ärva eller ta testamente bör gälla i fler fall
- Ta ställning till om skyddet för efterlevande sambo bör stärkas
- Ta ställning till hur frågor om arvsavståenden bör regleras i lag
- Föreslå hur ett testamentsregister i offentlig regi kan inrättas
- Bedöma om ett testamente bör kunna upprättas digitalt
- Ta ställning till om det ska införas skärpta krav på uppgifter i testamentet om testamentsvittnen
- Ta ställning till hur reglerna för nödtestamenten kan moderniseras
- Lämna nödvändiga författningsförslag

En arvsrätt för kusiner och andra avlägsna släktingar

Utredningens uppdrag har varit att ta ställning till om den legala arvsrätten bör utvidgas och då i första hand omfatta kusiner och lämna förslag som innebär att kusiner ska omfattas av den legala arvsrätten, oavsett ställningstagande i sak.

Utredningen anser det inte motiverat att utöka den legala arvsrätten varken för kusiner eller mer avlägsna släktingar. Nackdelarna med att införa en legal arvsrätt för kusiner väger tyngre än fördelarna. Om den legala arvsrätten ändå ska utvidgas anser utredningen att den ska begränsas till att endast avse kusiner.

Av utredningen framgår att när en person avlider och verkar sakna släktarvingar, ska socialnämnden vid kommunen där den avlidna bodde genom en släktutredning utreda om den avlidna har några släktarvingar. Om släktutredningen visar att den avlidna saknar släktarvingar, är Allmänna arvsfonden legal arvinge och företräds av Kammarkollegiet. Innan det är bekräftat att den avlidna saknar släktarvingar menar utredningen att det är socialnämnden som har det provisoriska ansvaret för dödsboet.

Utvidgande av skydd för efterlevande sambo

Utredningens uppdrag har varit att ta ställning till huruvida det finns förutsättningar för att ge sambo ett starkare skydd, i första hand när det finns gemensamma barn, utan att föreslå regler som ger sambor arvsrätt.

I utredningen framhålls att skyddet för efterlevande sambo bör stärkas, särskilt i förhållande till gemensamma barn. Gemensamma barn bör ges möjlighet att avstå sin omedelbara arvsrätt till förmån för efterlevande sambo, varmed överförmyndaren ges rätt att samtycka till sådant avstående. Sambor ska även ges utökad möjlighet att, genom testamente, förordna om sin kvarlåtenskap. Bröstarvingarna ges då efterarvsrätt. Beträffande särkullbarn bör en efterlevande sambo ha samma skydd som en efterlevande make, innebärande att särkullbarn till avliden sambo har rätt att få ut sin laglott på en gång men kan välja att avstå sin omedelbara arvsrätt eller acceptera ett testamentsförordnande. Även särkullbarn blir i sådana fall efterarvingar.

Vid de fall då den avlidne förordnat att det ska vara full äganderätt ska det omvandlas till fri förfoganderätt vad avser lagloten. Genom det här förfarandet ska arvinges eller överförmyndarens beslut inte avgöra huruvida en bröstarvinge, när denne är minderårig, ska ärva föräldern direkt eller ha efterarvsrätt. Sambor ska själva ges bestämmanderätt genom möjlighet att förordna om saken genom testamente. Ändringar föreslås även avseende bouppteckningsregler för att tillgodose efterarvsrätten. Reglerna har till avsikt att säkerställa efterarvingarnas rätt genom sätt att identifiera efterarvingar och beräkna arvsandelar.

Frågor om efterarvsrätt och talerätt

Utredningen föreslår förstärkt skydd för efterarvingar. Efterarvingar får vänta på sin andel av arv till dess att arvinge eller efterlevande make/maka/sambo avlider. Dessa arvingar får ut sin andel av arv efter att tid förflutit och egendomen använts av annan. För att stärka skyddet för efterarvingarna har utredningen lämnat ett antal förslag:

Basbeloppsregeln

Basbeloppsregeln är en skyddsregel som syftar till att ge den efterlevande maken ett ekonomiskt minimiskydd. Basbeloppsregeln beräknas utan beaktande av förmånstagarförordnanden. Utredningen föreslår att basbeloppsregeln begränsas så att alla försäkringsbelopp och all annan ersättning ska beaktas vid beräkningen av basbeloppsregeln. Det för att den efterlevande inte ska skyddas genom två skyddssystem samtidigt. Syftet med den föreslagna ändringen är att skapa en bättre balans mellan den efterlevande makens och andra arvingars eller testamentstagares intressen. Vidare föreslås att det införs en tydlig efterarvsrätt för testamentstagare, när basbeloppsregeln tillämpas.

Efterarvsrätt till försäkringsersättning

I betänkandet föreslås att det uttrycks i lag att arvingar i första och andra arvsklassen ska ha efterarvsrätt till försäkringsersättning som den efterlevande maken fått med fri förfoganderätt om inte särskilda skäl talar för annat. Förmånstagare ska anges i

bouppteckningen om särskilda skäl uppfylls. Om efterlevande make är förmånstagare ska även försäkringens värde anges.

Utredningen föreslår även att det uttryckligen ska framgå av lag att arvingar i första, inklusive särkullbarn, och andra arvsklass ska ha efterarvsrätt till försäkringsersättning som den efterlevande maken fått med fri förfoganderätt om inte särskilda skäl talar för annat. Om ersättningen tillfallit förmånstagare med full äganderätt utesluts efterarvsrätt i likhet med vad som gäller vid testamente.

Vederlagsregeln

Vederlagsregeln är ett skydd för efterarvingar när efterlevande make ärvt med fri förfoganderätt. Under vissa förutsättningar ska en efterarvinge kompenseras för värdet om avhändelse av egendom gjorts på visst sätt.

Utredningen föreslår följande ändring:

1. Vederlagsregeln ändras så att det för återbäring ska räcka att den efterlevande maken utan skäligen hänsyn till den först avlidnas arvingar gett bort egendom *i inte obetydlig omfattning*, mot tidigare *väsentligen*. I inte obetydlig omfattning avses cirka 10 procent medan väsentligen motsvarar cirka 25 procent.
2. Fristen för efterarvingarna att väcka talan ska vara ett år från det att bouppteckningen efter den sist avlidna avslutats
3. Återbäring ska kunna ske även från en godtroende mottagare
4. Motsvarande vederlagsregel för sambor.

Av utredningen framkommer att undantag från återbäring bör göras i det fall särskilda skäl talar emot, exempelvis att gåvomottagaren helt saknar tillgångar för att gåvan använts till försörjning.

En ny talerätt

Utredningen föreslår att en dödsbodelägare ska få föra talan som grundar sig på 3:3 eller 4:3 ärvdabalken (verderlagsgrundande gåva) gentemot en eller flera andra dödsbodelägare i eget namn för dödsboets räkning, även om yrkandet varken riktas mot alla dödsbodelägare som svarande i målet eller de övriga inte deltar som kärande i målet. Om en sådan talan väcks ska de dödsbodelägare som inte är parter i målet beredas tillfälle att yttra sig. Motsvarande ska gälla när en bouppteckningsman respektive testamentsexekutor företräder boet.

Förslagens betydelse för den kommunala självstyrelsen och andra konsekvenser för kommuner och regioner

I utredningen görs bedömningen att de föreslagna ändringarna inte medför någon kostnadsökning för kommunerna eller någon inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och överförmyndarnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 18 november 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positiv till förslagen om de moderniseringar och förändringar som föreslås i utredningen. Stadsledningskontoret vill dock klargöra att kommunernas socialnämnder inte förvaltar alla dödsbon där det saknas dödsbodelägare. Det finns många dödsbon där någon annan än dödsbodelägare agerar och till och med avvecklar dödsboet. Det är en felaktig uppfattning att kommunerna ska göra släktutredningar och stå för kostnaden i alla dödsbon där det saknas dödsbodelägare, även de dödsbon där kommunen inte varit inblandad. Kommunen beställer endast släktutredningar i dödsbon som förvaltas tillfälligt.

I betänkandet görs bedömningen att utredningens förslag inte medför kostnadsökningar för kommunerna. Stadsledningskontoret delar inte den bilden utan gör bedömningen att det kommer att innebära ökade kostnadsökningar i form av personal- och utredningskostnader med anledning av

- Fler tillfälliga förvaltningar som ska handläggas och längre handläggningstider
- Mer omfattande utredningar av Dödsboanmälan enligt ÄB 20 kap 8a§ om kusiner ska tillhöra kretsen av dödsbodelägare
- Fler gode män behövs för bortavarande arvinge (kusiner)
- Fler och mer omfattande släktutredningar måste göras

Stadsledningskontoret delar den åsikt som framförs i det särskilda yttrandet i utredningen från experterna Gustaf Schöldt och Anne-Sofie Österberg angående att istadsrätten ska gälla vid tillämpningen av nya 7 kap. 3 a § ÄB. Den som förlorat sin rätt till laglott ska likt 15 kap. 4 § ÄB behandlas som avliden före arvlåtaren med följderna att dennes barn har rätt till laglott i sin förälders ställe.

Nedan redogörs för stadsledningskontorets synpunkter uppdelat per område.

En arvsrätt för kusiner och andra avlägsna släktingar

Med utgångspunkt i de skäl som framförs i betänkandet delar stadsledningskontoret uppfattningen att kusinarv inte kan motiveras.

Släktutredningar görs i 3 arvsklasser vilket är tidskrävande och kostsamt.

Utredningarna görs manuellt i Riksarkivets arkiv med långa handläggningstider som följd. Att utöka utredningarna till att även innefatta kusiner skulle göra arbetet än mer omfattande vilket leder till ökade personal- och utredningskostnader. Riksarkivet kan dessutom inte användas för kompletta släktutredningar i samtliga utredningar. För de

som har invandrat innehåller Riksarkivet endast deras medborgarskapsakter samtidigt som Migrationsverket endast innehar uppgifter som den enskilde valt att uppge när de kom till Sverige. Stadsledningskontorets uppfattning är att dessa uppgifter kan vara bristfälliga vilket gör att det krävs släktutredningar i den enskildes födelseland samt länder de bott i under fertil ålder.

För att Allmänna arvsfonden ska träda in som dödsbodelägare och ta emot dödsboet för avveckling krävs att det är helt utrett att inga dödsbodelägare finns. Att inkludera kusiner i arvsrätten kommer kräva mer omfattande släktutredningar vid ansökan om Dödsboanmälan enligt Ärvdabalken 20 kap 8a§. Sverige har en unik folkbokföring vilket gör att släktutredningar i andra länder, i den mån det går att göra, tar lång tid och kan förbli ofullständiga och oklara. Släktutredningarna görs via förfrågningar till ambassader och olika myndigheter beroende på vilket land det gäller. Det kräver stor kännedom om olika länders folkbokföring vilket kan vara svårt att inneha för enskilda personer som själva ska göra bouppteckningar och arvsskiften.

Stadsledningskontoret menar vidare att kusin arv sannolikt kommer att medföra en ökad efterfrågan av godmanskap enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken, godmanskap för bortavariande. En ökad efterfrågan medför ett ökat behov av ställföreträdare, vilket medför en utmaning för kommuner med brist på ställföreträdare. Ökade ställföreträdarskap medför en ökad arbetsbelastning i form av såväl anordnandeprocess som tillsynsansvar. Detta kan även medföra ökade kostnader för kommunen avseende arvoden för de fall dessa inte täcks av dödsboets tillgångar.

Utvidgande av skydd för efterlevande sambo

Stockholms stad har en betydande mängd ärenden där minderåriga barn är dödsbodelägare där föräldrarna varit sambor. Detta leder inte sällan till svåra avvägningsfrågor om vad som är det bästa ur ett barnrättsperspektiv. Att barn till sambor i denna del likställs med barn till makar både vad avser gemensamma och särkullbarn förstärker skyddet för efterlevande sambo och medför att bedömningen ur ett barnrättsperspektiv till viss del förändras genom att större hänsyn tas till sambos skydd i synnerhet vid avvägning när samtycke till avstående krävs. Stadsledningskontoret bedömer att förslaget medför att antalet efterarvingar förväntas bli fler vilket kan bli kostnadsdrivande. Förslaget kan dock medföra att svåra avvägningsfrågor minskas liksom antalet barnärenden med lång handläggningstid.

I de fall staden ska lämna samtycke till arvsavstående finns behov av tydlighet och riktlinjer för när ett sådant samtycke ska eller bör lämnas. Tydliga riktlinjer förespråkas för att minimera risken att kommuner gör olika bedömningar vad avser avvägningen mellan skyddet för sambor och barnrättsperspektivet.

Stadsledningskontoret har inget att tillägga avseende testamentsförordnande och efterarvsrätt men kan konstatera att förslagen underlättar stadens tillsynsansvar på så sätt att utgångspunkten blir sambos ekonomiska skydd mot dagens gällande rätt om barnets rätt till laglott.

Frågor om efterarvsrätt och talerätt

Stadsledningskontoret tillstyrker förslagen, men vill påtala vikten av att uppgifterna som beaktas vid beräkning av basbeloppsregeln och efterarvsrätt tillgängliggörs på ett sätt som gör det möjligt att utöva överförmyndarens tillsynsansvar. Det är även viktigt ur en svagare parts synvinkel att uppgifter som föranleder efterarvsrätt tydliggörs för att den som företräder dessa parter ska kunna ta till vara dess rätt, såväl vid efterarvsrätt som vid att utröna om behov av jämkning av testamente är aktuellt.

Då förslagen i utredningen medför att efterarvsrätt aktualiseras i fler fall än idag kan det komma att saknas familjerättslig- eller arvsrättslig koppling mellan den person som avlider sist och vars dödsfall aktualiserar efterarvsrätten varmed behov av utökad talerätt föreligger. Avsikten med ny talerätt är att en efterarvinge ska kunna få ett krav enligt 3:3 eller 4:3 ärvdabalken prövat. Stadsledningskontoret noterar att antalet aktuella ärenden i staden kommer att öka i och med förslagen om efterarvsrätt och talerätt samt att det kan föranleda ett behov av fler ställföreträdare då antalet efterarvingar kan förväntas bli fler.

Begränsning av laglotten i vissa fall

Stadsledningskontoret instämmer i sak, att det finns fler omständigheter som bör begränsa laglotten. Stadsledningskontoret ställer sig dock undrande till hur personer som inte kan upprätta testamente beaktats vid föreslagen reglering. Flertalet av stadens huvudmän saknar förmåga att upprätta testamente men utsatts i viss omfattning för sådan brottslighet som lagförslaget tar sikte på. Stadsledningskontoret anser därför att det vore önskvärt med ett tydligt ställningstagande om vad som gäller för personer som utsatts för likvärdig brottslighet men som redan innan brottet saknade rättshandlingsförmåga att upprätta testamente som begränsar gärningsmannens laglotsanspråk.

Arvsavstående

Stadsledningskontoret emotser förslaget att arvsavstående ska antecknas i bouppteckningen då det medför tydlighet.

Testamentsregister i offentlig regi

Stadsledningskontoret anser att ett testamentsregister kan medföra att fler testamenten kommer fram vid dödsfall vilket skulle underlätta arbetet för kommunernas boupptecknare. Detta förutsätter dock att kommunerna får tillgång till registret vilket inte föreslås i betänkandet. Stadsledningskontoret är således positivt inställt till ett testamentsregister men menar att kommunerna, liksom polisens dödsfallshandläggare, måste få tillgång till ett sådant register.

Möjligheten att upprätta e-testamente

Stadsledningskontoret delar uppfattningen att testamenten ska kunna upprättas digitalt med en digital signatur.

Skärpta krav på uppgifter om testamentsvittnen

Då kommunerna endast tillfälligt förvaltar dödsboet är det inte kommunens ansvar att utreda testamentets riktighet. Det är en uppgift för Allmänna arvsfonden, som inträder som dödsbodelägare, att klandra testamentet. Det kräver dock att testamentsvittnen kan höras och det är därför av stor vikt att de kan identifieras. Stadsledningskontoret välkomnar förslaget att testamentsvittnen ska kunna identifieras genom att de exempelvis skriver sitt personnummer.

Ökade möjligheter till nödtestamenten

Stadsledningskontoret har inga synpunkter på de förslag som framförs i betänkandet.

Språkliga och redaktionella ändringar i ärvdabalken

Stadsledningskontoret anser att den språkliga ändring som föreslås i Ärvdabalken 20 kap 2 § felaktigt kan tolkas som att socialnämnder är skyldiga att se till att bouppteckningar förrättas och delges Skatteverket. Att göra bouppteckningar ingår inte i den kommunala kompetensen och är inte heller ett kommunalt ansvar.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen anser remissen besvarad i enlighet med vad som framförs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Överförmyndarnämnden

Överförmyndarnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 november 2025 följande.

Överförmyndarnämnden godkänner överförmyndarförvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Överförmyndarförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 20 oktober 2025 har i huvudsak följande lydelse.

En arvsrätt för kusiner och andra avlägsna släktingar

Utredningens uppdrag har varit att ta ställning till om den legala arvsrätten bör utvidgas och då i första hand omfatta kusiner och lämna förslag som innebär att kusiner ska omfattas av den legala arvsrätten, oavsett ställningstagande i sak.

Utredningen anser det inte motiverat att utöka den legala arvsrätten varken för kusiner eller mer avlägsna släktingar. Nackdelarna med att införa en legal arvsrätt för kusiner väger tyngre än fördelarna.

Utredningen pekar på svårigheter och kostnader med att klarlägga släktförhållandena, tidsuträkning, samhällets ökade ansvar för bristbon, testamentsrätten enligt gällande rätt vilken medger möjlighet för arvlåtare att testamentera till kusiner och även negativa konsekvenser för verksamheter som finansieras av medel från Allmänna arvsfonden

Om den legala arvsrätten ändå ska utvidgas anser utredningen att den ska begränsas till att endast avse kusiner.

De skäl som utredningen i utredningen anger för att kusinarv inte kan motiveras stämmer väl överens med överförmyndarförvaltningens, i det följande förvaltningen, uppfattning och vill ur vår verksamhet poängtera följande:

Kusinarv kommer sannolikt att medföra en ökad efterfrågan av godmanskap enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken, godmanskap för bortavarande. En ökad efterfrågan medför en utmaning för förvaltningen i sig. Det föreligger en brist på personer som är villiga att åta sig uppdrag som ställföreträdare och det är en utmaning redan idag för förvaltningen att hitta lämpliga personer att förordna. Ökade ställföreträdarskap medför en ökad arbetsbelastning i form av såväl anordnandeprocess som tillsynsansvar. Det finns också en risk för ökade kostnader för kommunen avseende arvoden då dessa inte alltid täcks av tillgångarna i dödsboet. I flertalet ärenden där det idag finns en god man för bortavarande förbrukas arvslotten av arvode som utgår till ställföreträdaren. När preskriptionstiden om 5-10 år förlupit, om inte innan, finns inget av arvet kvar varmed kommunen blir betalningsansvarig för arvode. Tidsutsträckning för att avsluta dödsbon förlängs med anledning av preskriptionstider.

Förvaltningen vill också framhålla att många av våra huvudmän i relativt stor omfattning tillhör en grupp av medborgare som tar del av verksamheter vars projekt vanligen drivs med stöd av Allmänna arvsfonden. Detta i sig kan medföra att en större grupp människor får del av en egendoms massa än om arvsrätten utökas eller att kusinarvs återinförs. Å andra sidan skulle det också kunna innebära att enskilda huvudmän i större utsträckning får rätt till arv. Frågan är dock om inte detta är av så pass marginell karaktär beloppsmässigt att fler huvudmän får del av en större andel och till större utsträckning genom att verksamheter gynnas av stöd från Allmänna arvsfonden.

Förvaltningen anser att de negativa konsekvenserna av att utöka arvsordningen tycks överväga de positiva varmed vår uppfattning är att det inte föreligger skäl till ändring. Förvaltningen instämmer i övrigt med utredningens avvägning avseende huruvida arvsrätten bör utvidgas till kusiner och andra mer avlägsna släktingar.

Utvidgande av skydd för efterlevande sambo

Utredningens uppdrag har varit att ta ställning till huruvida det finns förutsättningar för att ge sambo ett starkare skydd, i första hand när det finns gemensamma barn, utan att föreslå regler som ger sambor arvsrätt.

Utredningens slutsats är att skyddet för efterlevande sambo bör stärkas särskilt i förhållande till gemensamma barn. Gemensamma barn ges möjlighet att avstå sin omedelbara arvsrätt till förmån för efterlevande sambo, varmed överförmyndaren ges rätt att samtycka till sådant avstående. Sambor ska även ges utökad möjlighet att genom testamente förordna om sin kvarlåtenskap. Bröstarvingarna ges då efterarvsrätt. Beträffande särkullbarn bör en efterlevande sambo ha samma skydd som en efterlevande make, innebärande att även särkullbarn till avliden sambo har rätt att få ut sin laglott på en gång men kan välja att avstå sin omedelbara arvsrätt eller

acceptera ett testamentsförordnande. Även särkullbarnen blir i sådana fall efterarvingar.

Skyddet för efterlevande sambo ska enligt utredningen stärkas genom att sambor ska ges utökad rätt att förordna om sin kvarlåtenskap till förmån för den andra sambon genom testamentsförordnande. Vid de fall då den avlidne förordnat att det ska vara full äganderätt ska detta omvandlas till fri förfoganderätt vad avser laglotten. Genom detta förfarande ska arvinges eller överförmyndarens beslut inte avgöra huruvida en bröstarvinge, när denne är minderårig, ska ärva föräldern direkt eller ha efterarvsrätt. Sambor ska själva ges bestämmanderätt genom möjlighet att förordna om saken genom testamente.

Härefter föreslås ändringar även vad avser bouppteckningsreglerna för att tillgodose efterarvsrätten. Reglerna har till avsikt att säkerställa efterarvingarnas rätt genom sätt att identifiera efterarvingar och beräkna arvsandelar.

Förvaltningen har en inte oansenlig mängd ärenden där minderåriga barn är dödsbodelägare där föräldrarna varit sambor. Det leder inte sällan till svåra avvägningsfrågor om vad som är det bästa ur barnrättsperspektivet.

Att barn till sambor likställs i denna del med barn till makar både vad avser gemensamma och särkullbarn förstärker skyddet för efterlevande sambo och medför att bedömningen ur ett barnrättsperspektiv förändras till viss del genom att större hänsyn tas till sambos skydd i synnerhet vid avvägning när samtycke till avstående krävs.

Förslaget medför att antalet efterarvingar förväntas bli fler vilket kan öka förvaltningens arbetsbelastning.

Förslaget kan även medföra för förvaltningens verksamhet att svåra avvägningsfrågor minskas och att antal barnärenden med lång handläggningstid också minskas.

Förvaltningen ställer sig positiv till att skydd för sambo avgränsas gentemot sambornas gemensamma barn. Det uppfattas som rimligt att särkullbarn till sambor inte ges en annan sits än särkullbarn till makar. Det är även positivt att barn till makar och barn till sambor behandlas på liknande sätt. Förvaltningens uppfattning är att förslaget stämmer överens med hur dagens familjebildning ser ut.

I de fall förvaltningen ska lämna samtycke till arvsavstående vill vi i sammanhanget påtala att det finns behov av tydlighet och riktlinjer för när ett sådant samtycke ska/bör lämnas. Tydliga riktlinjer förespråkas för att minimera risk för olika bedömningar mellan kommuners överförmyndare vad avser avvägningen mellan skyddet för sambor och barnrättsperspektivet.

Förvaltningen har inget att tillägga avseende testamentsförordnande och efterarvsrätt men kan konstatera att förslagen underlättar förvaltningens tillsynsansvar på så sätt att utgångspunkten blir sambos ekonomiska skydd mot dagens gällande rätt om barnets rätt till laglott.

Frågor om efterarvsrätt och talerätt

Utredningen föreslår förstärkt skydd för efterarvingar. Efterarvingar får vänta på sin andel av arv till dess att arvinge eller efterlevande make/maka/sambo avlider. Dessa arvingar får ut sin andel av arv efter att tid förflutit och efter att egendomen använts av annan. För att stärka skyddet för efterarvingarnas rätt har utredningen lämnat ett antal förslag:

Basbeloppsregeln

Basbeloppsregeln är en skyddsregel som ger den efterlevande maken ett ekonomiskt minimiskydd. Basbeloppsregeln beräknas utan beaktande av förmånstagarförordnanden. Utredningen föreslår att basbeloppsregeln begränsas på så sätt att alla försäkringsbelopp och all annan ersättning ska beaktas vid beräkningen av basbeloppsregeln. Detta för att basbeloppsregeln inte ska urholka sitt eget syfte, regeln har inte till syfte att dubbelt skydda den efterlevande genom att två skyddssystem verkar samtidigt. Syfte med ändringen är att skapa bättre balans mellan den efterlevande makens och andra arvingars eller testamentstagares intressen. Vidare föreslås att det införs en tydlig efterarvsrätt för testamentstagare, när basbeloppsregeln tillämpas. Värdet på dessa försäkringar ska finnas tillgängliga.

Efterarvsrätt till försäkringsersättning

Förslag ges om att det uttrycks i lag att arvingar i första och andra arvsklassen ska ha efterarvsrätt till försäkringsersättning som den efterlevande maken fått med fri förfoganderätt om inte särskilda skäl talar för annat.

Förmånstagare ska anges i bouppteckningen, när det finns livförsäkringar, tillgångar på pensionssparkonto och sparande i PEPP-produkt som inte ingår i kvarlåtenskapen till följd av att förmånstagare insatts. Om det är efterlevande make som är förmånstagare, ska även försäkringens värde anges.

Utredningen föreslår att det uttryckligen ska framgå av lag att arvingar i första, inklusive särkullbarn, och andra arvsklass ska ha efterarvsrätt till försäkringsersättning som den efterlevande maken fått med fri förfoganderätt om inte särskilda skäl talar för annat. Om ersättningen tillfallit förmånstagare med full äganderätt utesluts efterarvsrätt i likhet med vad som gäller vid testamente.

Vederlagsregeln

Vederlagsregeln är ett skydd för efterarvingar när efterlevande make ärvt med fri förfoganderätt. Under vissa förutsättningar ska en efterarvinge kompenseras för värdet om avhändelse av egendom gjorts på visst sätt.

Utredningen föreslår följande ändring:

1. Vederlagsregeln ändras så att det för återbäring ska räcka att den efterlevande maken utan skäligen hänsyn till den först avlidnas arvingar gett bort egendom i inte

obetydlig omfattning, mot tidigare väsentligen. I inte obetydlig omfattning avses ca 10 % medan väsentligen motsvarar ca 25 %.

2. fristen för efterarvingarna att väcka talan ska vara ett år från det att bouppteckningen efter den sist avlidna avslutats

3. Återbäring ska kunna ske även från en godtroende mottagare

4. motsvarande vederlagsregel för sambor.

Undantag från återbäring bör dock göras i det fall särskilda skäl talar emot. Sådana skäl skulle kunna vara att gåvomottagaren helt saknar tillgångar för att gåvan använts till försörjning.

En ny talerätt

Utredningen föreslår att en dödsbodelägare ska få föra talan som grundar sig på 3:3 eller 4:3 ärvdabalken (verderlagsgrundande gåva) gentemot en eller flera andra dödsbodelägare i eget namn för dödsboets räkning, även om yrkandet varken riktas mot alla dödsbodelägare som svarande i målet eller de övriga inte deltar som kärande i målet. Om en sådan talan väcks ska de dödsbodelägare som inte är parter i målet beredas tillfälle att yttra sig. Motsvarande ska gälla när en bouppteckningsman respektive testamentsexekutor företräder boet.

Då förslagen medför att efterarvsrätt aktualiseras i fler fall än idag innebär det också att det kan komma att saknas familjerättslig- eller arvsrättslig koppling mellan den person som avlider sist och vars dödsfall aktualiserar efterarvsrätten varmed behov av utökad talerätt föreligger. Avsikten med ny talerätt är att en efterarvinge ska kunna få ett krav enligt 3:3 eller 4:3 ärvdabalken prövat.

Förvaltningen noterar att förslagen om efterarvsrätt och talerätt till viss del kommer öka antal ärenden hos oss och även att behov av fler ställföreträdare kan komma att efterfrågas i större omfattning med anledning av att efterarvingar kan förväntas bli fler.

Förvaltningen ställer sig positiv och tillstyrker förslagen, men vill påtala vikten av att uppgifterna som beaktas vid beräkning av basbeloppsregeln och efterarvsrätt hålls tillgängliga på ett sätt som gör det möjligt att utöva överförmyndarens tillsynsansvar. Det är också viktigt ur en svagare parts synvinkel att uppgifter som föranleder efterarvsrätt görs tydliga för att en företrädare för dessa parter ska kunna ta till vara dessas rätt, såväl vid efterarvsrätt som vid att utröna om behov av jämkning av testamente är aktuellt.

Begränsning av laglotten i vissa fall

Utredningens uppdrag har varit att ta ställning till om i vilken utsträckning reglerna om förlust av rätten till att ta arv eller testamente ska utvidgas till att omfatta fler situationer än enligt nuvarande reglering. I enlighet med gällande rätt förlorar den som uppsåtligt har dödat någon eller medverkat till sådant brott sin rätt att arva och

ta testamente. Dessa regler gäller dock inte när den som utsatts för brottet överlever eller vid förberedelse eller stämpling till allvarliga brott. Det kan anses vara stötande att någon som utövat allvarligt våld mot eller till och med försökt att döda någon ska kunna ärva honom eller henne

Utredningen föreslår att rätten att ärva eller ta testamente ska kunna begränsas i större omfattning än enligt gällande rätt. Arvlåtaren ska kunna genom testamente begränsa en bröstarvinges rätt till laglott, i de fall när denne genom lagakraftvunnen dom är dömd till påföljd för ett uppsåtligt brott som inneburit en allvarlig kränkning mot arvlåtarens person och för vilket lindrigare straff än fängelse i ett år inte är föreskrivet vid tidpunkten för gärningen. Även brott mot närstående till arvlåtaren ska ge arvlåtaren denna rätt.

Utredningen föreslår också att tillämpningsområdet för förverkande av rätten att ärva eller ta testamente ska utvidgas. En arvinge som genom uppsåtlig gärning som innefattat våld på arvlåtarens person, varigenom arvlåtaren försatts i ett sådant tillstånd att han eller hon inte har förmåga att ge uttryck för sin vilja, ska som utgångspunkt inte ha rätt att ärva denna.

Förvaltningen instämmer i sak, att det finns fler omständigheter som bör begränsa laglotten. Förvaltningen har dock några synpunkter utifrån våra huvudmäns perspektiv. En frågeställning som uppkommer är hur personer som inte kan upprätta testamente beaktats vid föreslagen reglering. Flertalet av förvaltningens huvudmän saknar förmåga att upprätta testamente men utsätts i viss omfattning för sådan brottslighet som lagförslaget tar sikte på.

Det skulle därför vara önskvärt att det fanns ett tydligt ställningstagande om vad som gäller för personer som utsatts för likvärdig brottslighet men som redan innan brottet saknade rättshandlingsförmåga att upprätta testamente som begränsar gärningsmannens laglottsanspråk. Dessa personer är många gånger mer skyddsvärda då de själva är i behov av att annan tillvaratar sin rätt vilket i vissa fall kan medföra att brottslighet de utsätts för är än mer allvarlig.

Arvsavstående

Utredningen föreslår att en bestämmelse om att det ska antecknas i bouppteckningen om en dödsbodeläggare avstått från sin rätt till arv, del av eller hela sitt arv efter arvlåtarens död. I anteckningen ska framgå vem som gjort avståendet och till förmån för vem arvsavståendet skett. Syftet med förslaget är av mer ordningskaraktär.

Förvaltningen emotser förslaget att arvsavstående ska antecknas i bouppteckningen då det medför tydlighet.

Testamentsregister i offentlig regi

Utredningen lämnar förslag om att ett testamentregister ska inrättas, där enskilda frivilligt ska kunna registrera sina testamenten, för att minska risken att testamenten inte kommer fram vid dödsfall. Registret ska föras av Skatteverket. Registret ska

innehålla en bestyrkt kopia av det fysiska originaltestamentet och denna ska förvaras digitalt. Det ska vara möjligt att i samband med ansökan om registrering lämna uppgift om var testamentet i original förvaras samt vem eller vilka som efter dödsfallet ska underrättas om att testatorn har efterlämnat ett testamente. Registrering av testamentet kan ske antingen digitalt eller fysiskt och en ansökan kan lämnas in antingen av testatorn själv eller genom ett ombud.

Förvaltningens uppfattning är att de ändringar som föreslås inte medför några effekter för förvaltningens verksamhet, förvaltningen har inget att tillföra.

Möjligheten att upprätta e-testamente

Utredningen föreslår att det införs en möjlighet att upprätta testamente digitalt i den särskilda tjänst som Skatteverket ska tillhandahålla för registrering av testamenten i testamentsregistret. Genom detta förfarande kan en tillförlitlig metod för att kontrollera dokumentets äkthet och arkivbeständighet skapas. De formkrav och skyddsintressen som gäller för testamenten enligt gällande rätt ska kvarstå. Detta innebär att testator och vittnen ska underteckna även e-testamente.

Förvaltningens uppfattning är att det går i linje med samhällets utveckling att möjliggöra digital signering. Förvaltningen har inget ytterligare att tillägga.

Skärpta krav på uppgifter om testamentsvittnen

Utredningen föreslår att uppgifter som bör lämnas av vittnen för att lättare kunna identifieras bör förtydligas men utan obligatoriskt krav. Risken för att vittnen inte går att finna ska fortsatt åligga testator. Vittnen bör skriva ett namnförtydligande samt lämna uppgifter om personnummer, yrke och annat av betydelse för att de senare ska kunna identifieras.

Förvaltningens verksamhet berörs inte direkt av förslaget och vi har inget att tillföra.

Ökade möjligheter till nödtestamenten

Ett nödtestamente är en möjlighet för arvlåtaren att ge uttryck för sin sista vilja utan att de vanliga formkraven är uppfyllda. Det finns två alternativ till ett nödtestamente, antingen muntligt inför två vittnen eller egenhändigt undertecknat testamente utan bevitning.

Utredningen föreslår att ett testamente på annat sätt än ovan ska kunna godtas som nödtestamente förutsatt att det går att avgöra att det ger uttryck för testators yttersta vilja.

Förvaltningens verksamhet berörs inte direkt och vi har inget att tillföra.

Språkliga och redaktionella ändringar i ärvdabalken

Utredningen har föreslagit ett omfattande antal ändringar i ärvdabalken och även en del ändringar i annan lagstiftning till följd av de förslag som lämnats.

Uttryck och begrepp som används har dock använts i praxis och många gånger fått en särskild betydelse. För att inte förlora den rättstekniska betydelsen kan lagtexten endast moderniseras med försiktighet.

Förvaltningen noterar att lagtexten i förslaget i viss mån blir längre än tidigare men vår uppfattning är att den också blir betydligt tydligare än tidigare med den modernare utformningen som utredningen tagit fram. Lagtexten såsom den kommer till uttryck i utredningens förslag gör den lättare att förstå för såväl gemene man som för de som använder lagtexten i sin profession.

Konsekvenser

I avsnittet för konsekvenser tas olika beräknade konsekvenser upp med anledning av införande av de förslag som utredningen föreslår. De mest påtagliga konsekvenserna redovisas för Skatteverket då de bland annat kommer behöva införa nya system för testamentsregister.

Förvaltningens uppfattning är att en del av förslagen sannolikt kommer påverka förvaltningen i form av utbildning av personal och kanske även utbildning av ställföreträdare och eventuellt fler arvoden med betalningsansvar. I vilken utsträckning detta kommer medföra konsekvenser för kommunen är svår att överblicka på denna nivå.

Förvaltningen har inget ytterligare att tillföra.